

บทที่ 2

ความเบื้องต้นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

2.1 เหตุผลและความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

พยานหลักฐานนั้นมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดี และเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้การพิจารณาคดีเพื่ออำนวยความยุติธรรมสามารถดำเนินต่อไปได้ พยานหลักฐานจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษอย่างสาสมและทำให้ผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากข้อกล่าวหา

ปัจจุบันพยานหลักฐานที่ศาลใช้ในการพิจารณาประกอบการใช้ดุลพินิจสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ คือ

1. พยานบุคคล

พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การด้วยวาจา เพื่อที่จะเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ ซึ่งการรับรู้นั้นหมายถึง การรับรู้จากการ ได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้รส และได้รู้สึก¹ พยานบุคคลจะเป็นผู้ให้ถ้อยคำแก่ศาล ดังนั้น คุณสมบัติของพยานบุคคลจึงเป็นสาระสำคัญ โดยพยานบุคคลจะต้องเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยินหรือทราบข้อความนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง ทั้งนี้พยานบุคคลอาจจำแนกออกเป็น

1.1 ประจักษ์พยาน หมายถึง ผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความในเรื่องที่จะให้การมาเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรง

1.2 พยานเดี่ยวและพยานคู่ พยานประเภทนี้ก็คือ ประจักษ์พยานนั่นเอง แต่ในบางคดีมีประจักษ์พยานคนเดียว บางคดีมีประจักษ์พยานหลายคน ซึ่งบุคคลดังกล่าวได้รู้เห็นเหตุการณ์ในคดีพร้อมกัน ในสถานที่และเวลาเดียวกัน พยานดังกล่าวเรียกว่าพยานคู่ ตามปกติการให้การของพยานคู่ถือว่ามีน้ำหนักมากกว่าพยานเดี่ยว เนื่องจากพยานคู่จะต้องให้คำให้การที่สอดคล้องต้อง

¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เนติธรรม, 2528), หน้า

กันแต่ถ้าเมื่อใดก็ตามที่พยานคู่ให้การขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกัน ก็ถือว่าพยานนั้นรู้เห็นเหตุการณ์ไม่ตรงกัน หรืออาจมีพยานคนใดให้การไม่ตรงกับความจริงหรือพยานทั้งคู่ให้การไม่ตรงกับความจริง ก็ถือว่าพยานนั้นขาดความน่าเชื่อถือ

1.3 พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ พยานประเภทนี้คือพยานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาใดสาขาหนึ่ง ซึ่งพยานดังกล่าวเป็นพยานบุคคลที่มาเบิกความในลักษณะแสดงความเห็น เช่น แพทย์ผู้ตรวจบาดแผลมาให้การเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้เห็นว่า บาดแผลเกิดจากอะไร ดังนั้น การเบิกความของพยานผู้เชี่ยวชาญ จึงไม่ใช่การให้ถ้อยคำต่อศาลจากการที่ตนประสบพบเห็นข้อเท็จจริงในคดี ทั้งนี้ การรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า ในกรณีเกิดประเด็นข้อพิพาทที่เป็นปัญหาซึ่งคนธรรมดาไม่อาจตัดสินได้โดยใช้ความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของวิญญูชน เพราะประเด็นนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือวิทยาการเฉพาะสาขา ซึ่งการนำเสนอข้อเท็จจริงนั้นจะต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญจากบุคคลที่มีประสบการณ์หรือความรู้ในเรื่องนั้นๆ ดังนั้นหากเป็นกรณีที่วิญญูชนโดยทั่วไปสามารถเข้าใจและรู้ได้ ก็ถือว่าประเด็นดังกล่าวไม่ต้องอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญมาพิสูจน์ให้ศาลเห็น ทั้งนี้พยานผู้เชี่ยวชาญอาจเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญซึ่งได้มาจากการศึกษาเล่าเรียน หรืออาจได้จากการทำงานในสาขานั้นมาเป็นระยะเวลาอันนานจนมีความชำนาญก็ได้

2. พยานเอกสาร

พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใดๆที่ศาลอาจอ่านดูได้จากลายลักษณ์อักษรหรือเครื่องหมายใดๆเป็นการสื่อความหมาย อันปรากฏอยู่บนกระดาษ หรือวัตถุอื่นใดซึ่งคู่ความเสนอต่อศาลเพื่อใช้ข้อความหรือเครื่องหมายนั้นๆ ในการแสดงความหมายที่จะสื่อต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง

3. พยานวัตถุ

พยานวัตถุ หมายถึง สิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน ซึ่งได้แก่ สิ่งที่มีรูปร่างรวมทั้งคนที่มีชีวิตและซากศพ ทั้งนี้พยานวัตถุถือว่าเป็นพยานที่มีความสำคัญอย่างมากในคดีอาญาเพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น เช่น อาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด บาดแผลที่ถูกทำร้าย หรือสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า พยานหลักฐานแต่ละประเภทต่างก็มีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความจริงแห่งคดีด้วยกันทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพยานบางประเภทยังมีข้อจำกัดในการพิสูจน์ ไม่ว่าจะ เป็นข้อจำกัดในทางวิทยาศาสตร์ หรือข้อจำกัดในความน่าเชื่อถือของวัตถุพยานหรือพยานเอกสาร ดังนั้น พยานบุคคลจึงเป็นพยานที่มีความสำคัญในการชี้หน้าหนักพยานในคดีอาญา รวมทั้งมีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความผิด เนื่องจากพยานบุคคลโดยเฉพาะประจักษ์พยานที่เห็นเหตุ

การณ์โดยตลอดนั้นถือว่าเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมากที่สุด พยานประเภทนี้จึงมีน้ำหนักในการให้ข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดในคดีที่น่าเชื่อถือมากที่สุดเช่นกัน ส่วนพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ เมื่อเข้าสู่ระบบการสืบสวนสอบสวนแล้ว อาจทำลายหรือบิดเบือนได้ยากกว่าพยานบุคคล เพราะอาจมีการถ่ายภาพหรือบันทึกข้อมูลไว้อย่างชัดเจนแล้ว แต่การทำลายหรือบิดเบือนพยานบุคคล ซึ่งหมายถึงการเอาชีวิต หรือข่มขู่คุกคามจนพยานเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าให้การในข้อเท็จจริงแห่งคดี น่าจะทำได้ง่ายเนื่องจากบุคคลมีความรู้สึกนึกคิด มีวิถีชีวิต ที่ไม่อาจปิดบังซ่อนเร้น หรือทำสำเนาได้เช่นเอกสารหรือวัตถุพยาน

ดังนั้นที่ผ่านมาเราจึงพบว่าปัญหาของพยานบุคคลรวมทั้งปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในคดีอาญาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่กล้ามาเป็นพยานในศาล หรือปัญหาที่พยานบุคคลให้การบิดเบือนความจริง คือ ความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของตนและของบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยานจากการถูกข่มขู่ คุกคาม จากบุคคลที่มีส่วนได้เสียในคดีซึ่งอาจเป็นผู้มีอิทธิพล หรือญาติพี่น้องของผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ เมื่อพยานบุคคลเกิดความหวาดกลัวก็จะมีผลต่อคำให้การในชั้นศาลของพยานเอง หรือพยานอาจเกิดความเกรงกลัวจนไม่กล้ามาเบิกความต่อศาล ผลที่เกิดขึ้นคือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมได้รับผลกระทบ ผู้กระทำความผิดยังลอยนวลและกลับเข้าสู่สังคมโดยไม่ถูกลงโทษแต่ประการใด

จากปัญหาดังกล่าวจึงมีแนวคิดในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาภายใต้วัตถุประสงค์ที่ว่า รัฐต้องการให้มีพยานบุคคลมาเบิกความเพื่อเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีและพยานดังกล่าวต้องเป็นพยานที่คุณค่าต่อการพิจารณาคดี กล่าวคือ พยานจะต้องปลอดภัยจากความเกรงกลัว และมีความรู้สึกว่าได้ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยเป็นอย่างดี รวมทั้งบุคคลผู้ใกล้ชิดกับพยานบุคคล เช่น บิดา มารดา คู่สมรส บุตร ญาติพี่น้องหรือบุคคลใดก็ตามที่พยานมีความใกล้ชิดผูกพัน ก็จะได้รับความปลอดภัยด้วยเช่นกัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคลถือเป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) หรือพยานสำคัญในคดี (Material Witness) ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม และยังเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอีกด้วย

ดังนั้น จึงอาจสรุปถึงความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำแนกเหตุผลที่จะต้องมีการคุ้มครองพยานบุคคลออกเป็นกรณีๆ ดังนี้²

² วีระพงษ์ บุญโญภาสและคณะ, เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตามพระราชบัญญัติ

1. เนื่องจากคุณลักษณะของพยานบุคคลมีความแตกต่างจากพยานหลักฐานประเภทอื่น ซึ่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุถือว่าเป็นสิ่งของไม่มีชีวิต ไม่มีเลือดเนื้อหรือจิตใจ โดยพยานประเภทนี้จะถูกเก็บรักษาเป็นอย่างดี ตั้งแต่ชั้นสอบสวนแล้ว แต่พยานบุคคลดังกล่าวโดยสภาพทางกายภาพเป็นพยานที่ง่ายต่อการรบกวนความมั่นใจและความกล้าของพยานในการเบิกความต่อศาล

2. ปัจจุบันนานาอารยประเทศต่างสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ควรได้รับการคุ้มครอง คือ สิทธิในการดำรงชีพอย่างผาสุกและปลอดภัยจากภัยอันตรายต่างๆที่มาคุกคาม ดังนั้น รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการคุ้มครองและรักษาไว้ซึ่งความสงบสุขในสังคมจึงมีหน้าที่ในการคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

3. การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาย่อมส่งผลต่อการคุ้มครองกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ พยานบุคคลเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำไปสู่การค้นหาความจริง และสร้างความยุติธรรมให้แก่สังคม ดังนั้น การทำลายพยานบุคคล จึงส่งผลต่อระบบกระบวนการยุติธรรม ทำให้กระบวนการยุติธรรมขาดไว้ซึ่งประสิทธิภาพ

4. การได้มาซึ่งพยานบุคคลที่ดีมีประสิทธิภาพย่อมส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรม การจะได้มาซึ่งพยานดังกล่าวที่วันั้น รัฐจำเป็นต้องหามาตรการที่แข็งแกร่งพอที่จะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจว่าตนจะได้รับการดูแลและคุ้มครองจากรัฐเมื่อตนได้เข้ามาเป็นพยานในคดีอาญา

5. การคุ้มครองพยานบุคคลเป็นเครื่องมือในการรักษาพยานที่ดีที่สุดในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม เนื่องจากการกระทำความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรมมักจะมีการปกปิดหลักฐานและมีการดำเนินการที่ซับซ้อน ยากแก่การติดตามเสาะหาพยานหลักฐาน ดังนั้น การได้มาซึ่งบุคคลผู้เป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม ซึ่งรู้เรื่องภายในองค์กรตีมาเป็นพยาน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการปราบปรามอาชญากรรมที่เป็นองค์กร แต่การได้มาซึ่งบุคคลดังกล่าวเป็นไปได้ยากเนื่องจากสมาชิกที่กลับตัวกลับใจและจะออกจากองค์กรมักจะถูกฆ่าปิดปาก หรือเกิดความเกรงกลัวในการเป็นพยาน เพราะองค์กรอาชญากรรมเป็นที่รวบรวมของบรรดาผู้มีอิทธิพล หากตนออกมาจากองค์กรแล้วมาเป็นพยานให้แก่รัฐก็ต้องถูกตามแก้แค้นจากสมาชิกคนอื่นขององค์กร ดังนั้น การให้ความคุ้มครองแก่พยานบุคคลประเภทนี้ จึงต้องมีความรัดกุมและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้บุคคลดังกล่าวมาเป็นพยานได้

6. การคุ้มครองพยานบุคคลย่อมสร้างความสำเร็จต่อความร่วมมือกันในทางอาญาระหว่างประเทศ เนื่องจากปัจจุบันลักษณะของการกระทำความผิดข้ามชาติได้แพร่กระจายอย่างแพร่หลาย การกระทำผิดในรัฐหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพของรัฐนั้น และหากผู้กระทำได้ไปกระทำอีกรัฐหนึ่งหรือการกระทำผิดมีความต่อเนื่องไปยังอีกรัฐหนึ่งและมีพยานรู้เห็นถึงการกระทำนั้น ก็อาจมีการขอความร่วมมือในทางอาญาระหว่างประเทศ เพื่อขอให้ส่งพยานบุคคลมาเบิกความต่อศาลของรัฐผู้เสียหาย แต่ถ้าหากการคุ้มครองพยานบุคคลของรัฐนั้นไม่ดีพอ รัฐเจ้าของสัญชาติของพยานก็ไม่อาจส่งคนชาติของเขามาได้ เนื่องจากรัฐแต่ละรัฐก็ต้องคุ้มครองความปลอดภัยของสมาชิกนั่นเอง ดังนั้น การคุ้มครองพยานบุคคลจึงมีความจำเป็นเพื่อให้เกิดการยอมรับและร่วมมือกันในทางอาญาระหว่างประเทศต่อไป

2.2 วิวัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองพยานในประเทศไทยจากอดีตสู่การให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

จากการศึกษาเรื่องการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศไทยพบว่า การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาของประเทศไทยนั้น มิได้เป็นเรื่องใหม่ของสังคมไทย แต่ประการใด หากแต่การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญานั้นได้เกิดขึ้นมานานแล้ว นับแต่การเริ่มต้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย ในอดีตกาล ภาระหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองพยานมักตกแก่เจ้าพนักงานสืบสวนสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล และราชทัณฑ์ หน่วยงานของรัฐดังกล่าวจะต้องทำการปกป้องคุ้มครองพยานบุคคลให้คงอยู่ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นมักใช้วิธีการคุ้มครองพยานตามกฎหมาย รวมถึงวิธีการคุ้มครองพยานตามจารีตประเพณีของแต่ละหน่วยงาน อาทิเช่น การคุ้มครองพยานตามประมวลกฎหมายอาญา การคุ้มครองโดยการปล่อยชั่วคราว การคุ้มครองโดยการออกหมายจับ การคุ้มครองโดยการโอนคดีเพื่อความปลอดภัย การคุ้มครองโดยการสืบพยานล่องหน้า การคุ้มครองโดยการสอบสวนพยานเด็กด้วยวิธีการพิเศษ การคุ้มครองโดยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีเรื่องการคุมพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญา³ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาในอดีตนั้น มีการพัฒนาการไปอย่างล่าช้า ประกอบกับพยานในคดีอาญามักได้รับการปฏิบัติเยี่ยงวัตถุที่รัฐใช้ในการดำเนินงาน

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

และพยานมักถูกละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งจากตัวบุคคลากรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม และจากระบบการดำเนินงานของรัฐเป็นส่วนรวม ส่งผลให้พยานที่ประสงค์ที่จะปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดี (sense of duty) ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม และในบางกรณี เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีการเลือกปฏิบัติต่อพยานอีกด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าว การที่พยานผู้มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการไม่ได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยเท่าที่ควร ย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้พยานไม่ประสงค์ที่จะมาเป็นพยานให้กับรัฐ

ต่อมา แนวความคิดเพื่อการเรียกร้องสิทธิของพยานในคดีอาญาได้มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น จากเดิมที่พยานเป็นเสมือนเพียงพลังเงียบในสังคม เข้าสู่แนวคิดที่พยานจะต้องได้รับการปกป้องสิทธิจากการกระทำอันมิชอบ ด้วยเหตุนี้เอง สังคมไทยจึงมีการเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติต่อพยานอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมกว่าที่เคยได้รับการปฏิบัติ พลังมวลชนดังกล่าวได้รับการผลักดันสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540) คือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในความคิดและการนำเสนอข้อกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตน รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ได้ทำให้สิทธิของพยานในคดีอาญาซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายธรรมชาติ หรือสิทธิมนุษยชน กลายเป็นสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมือง และรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกในประเทศไทยที่กล่าวถึงสิทธิของพยานในคดีอาญา อันได้แก่ การได้รับการคุ้มครอง การได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม รวมถึงการให้ค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรแก่พยาน⁴ รวมถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อรัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงสิทธิของพยานในคดีอาญาแล้ว จึงยังผลให้เกิดกฎหมายอนุวัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว อันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวถึงหกปี เพื่อรองรับหลักการและเจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานโดยตรงเป็นฉบับแรก และส่งผลให้มีการตรากฎหมายอนุบัญญัติต่างๆ เพื่อรองรับหลักการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ตามมา ได้แก่

- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 บัญญัติว่า

“บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

- ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547

- ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548

- ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ พ.ศ. 2548

- ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

- ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

- ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดียาเสพติด พ.ศ. 2547

- ประกาศกระทรวงยุติธรรม เรื่อง กำหนดแบบบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

- ประกาศกระทรวงยุติธรรม เรื่อง กำหนดหน่วยงานทำหน้าที่รับคำร้องขอรับการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ

- ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดหน่วยงานทำหน้าที่รับคำร้องขอรับการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ

และเมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวนี้ ก็ย่อมส่งผลให้มีการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติตามมา โดยการบังคับใช้กฎหมายเพื่อประโยชน์แห่งพยานบุคคลในคดีอาญาในปัจจุบันนั้น ได้แบ่งประเภทของมาตรการในการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาเป็นสองประเภท คือ

(1) มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน

การที่พยานจะเข้าสู่โครงการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการทั่วไปได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย และบุคคลอันได้แก่ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน แล้วแต่กรณี มีความประสงค์ที่จะให้พยานอยู่ในความคุ้มครองด้วยมาตรการทั่วไป การจัดให้พยานได้รับความคุ้มครองตามมาตราการทั่วไปได้แก่ การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่

ปลอดภัย การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ และในกรณีจำเป็นอาจมีการขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น

นอกจากนี้ การจัดให้พยานได้รับความคุ้มครองตามมาตราการทั่วไปนั้นขึ้นอยู่กับความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยาน รวมทั้งลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง โดยรัฐสามารถให้มาตราการทั่วไปในการให้ความคุ้มครองสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้โดยชอบตามกฎหมาย หากบุคคลดังกล่าวนั้นอาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากการที่พยานจะมาเป็นพยาน ทั้งนี้ พยาน รวมถึงสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน จะต้องให้ความยินยอมเสียก่อนที่บุคคลดังกล่าวจะเข้าสู่โครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตราการทั่วไป

(2) มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ได้แก่ การย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม การจ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย การดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม การช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ การดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น และประการสุดท้าย การดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

การคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษนั้นมักใช้กับกรณีที่มีการคุ้มครองพยานด้วยมาตราการทั่วไปไม่เพียงพอที่จะทำให้พยานปลอดภัยได้ และคดีอาญากรรมนั้นเป็นคดีอาญากรรมที่มีความรุนแรงและสลับซับซ้อน ยากแก่การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ การใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานเป็นเสมือนการตั้งด่านปราการมิให้กลุ่มผู้กระทำความผิดสามารถเข้าใกล้พยานได้ ด้วยการที่รัฐให้การอารักขาและให้การป้องกันพยานอย่างใกล้ชิด นอกจากนั้น ยังมีการเปลี่ยนแปลงให้พยานเป็นบุคคลใหม่ ด้วยการเปลี่ยนแปลงชื่อสกุลหรือหลักฐานทางทะเบียนต่างๆ (เปลี่ยนแปลงหลักฐานที่จะทำให้ทราบว่าเป็นใคร) เพื่อให้พยานเป็นบุคคลใหม่ การใช้มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยานนี้ พยานจะต้องเข้าใจและพร้อมที่จะรับสภาพชีวิตใหม่ที่มีความเปลี่ยนแปลง ประกอบกับต้องยอมรับกฎเกณฑ์ที่รัฐเป็นผู้กำหนด ด้วยเหตุนี้เอง

พยานที่เข้ามาสู่โครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของรัฐเสมอ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง การที่รัฐจะใช้มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยาน รัฐจะต้องให้พยานให้ความยินยอมเพื่อให้รัฐสามารถนำมาใช้มาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองพยานได้ และในกรณีที่สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน อาจไม่ได้รับความปลอดภัยเนื่องจากการที่พยานจะมาเป็นพยานในคดีอาญาดังกล่าว กฎหมายเปิดโอกาสให้รัฐสามารถนำมาใช้มาตรการพิเศษเพื่อให้ความคุ้มครองแก่บุคคลดังกล่าวได้ โดยบุคคลนั้นจะต้องให้ความยินยอมเสียก่อนที่รัฐจะใช้มาตรการพิเศษเพื่อให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกันกับการใช้มาตรการทั่วไป อนึ่ง การจำกัดสิทธิเสรีภาพของพยานบางประการอันเนื่องมาจากการใช้มาตรการพิเศษนั้น จะต้องเป็นไปโดยอำนาจของกฎหมาย มิใช่อำนาจของบุคคลที่รัฐใช้ในการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษแต่อย่างใด

2.3 กระบวนการในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

2.3.1 ความนำ

2.3.1.1 ประเภทของพยานบุคคลที่อาจเข้าสู่การให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ

2.3.1.1.1 พยาน

พยานบุคคลในคดีอาญาที่จะเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษได้นั้น จะต้องเป็นพยานบุคคลที่จะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษก็สามารถเป็นพยานบุคคลที่เข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครอง

พยานด้วยมาตรการพิเศษได้ อย่างไรก็ตามก็ดี กฎหมายมิได้เปิดโอกาสให้จำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยานสามารถเข้าสู่โครงการดังกล่าวนี้ได้⁵

จะเห็นได้ว่า พยานที่จะเข้ามาสู่ระบบการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษได้นั้น จะต้องเป็นพยานที่มีคุณค่าควรแก่การพิจารณาคดี โดยเป็นผู้ซึ่งสามารถให้ข้อเท็จจริงแก่รัฐเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีกับผู้ต้องหา และพยานบุคคลในคดีอาญา ไม่ว่าจะพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์สำคัญในคดีหรือพยานซึ่งเคยเป็นบุคคลผู้กระทำความผิดมาก่อน (ในกรณีที่มีการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน) จะได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการรับคนเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษนี้⁶

2.3.1.1.2 สามมี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน

กรณีที่สามมี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน อาจไม่ได้รับความปลอดภัย เนื่องจากการที่พยานจะมาหรือได้มาเป็นพยานให้กับรัฐ บุคคลดังกล่าวนี้สามารถร้องขอให้รัฐใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองตนได้⁷ อย่างไรก็ตามก็ดี ก่อนที่รัฐจะจัดมาตรการพิเศษเพื่อให้ความคุ้มครองบุคคลดังกล่าวได้นั้น บุคคลดังกล่าวจะต้องให้ความยินยอมแก่รัฐในการที่รัฐจะใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครอง

⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า พยานว่า "...พยาน หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้ หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน"

⁶ สัมภาษณ์ สุทธิศักดิ์ เทพปัญญา, นักวิชาการยุติธรรม 6 สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรม, 12 กันยายน 2549.

⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 11 บัญญัติว่า

"ในกรณีที่สามมี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานได้ร้องขอให้นำมาตราการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้บังคับแก่บุคคลดังกล่าวได้ เว้นแต่บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้ความยินยอม"

2.3.1.2 ประเภทคดีที่อาจใช้มาตรการพิเศษ

ประเภทคดีที่อาจใช้มาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลมีทั้งสิ้น 6 ประเภทคดี คือ⁸

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นธุระจัดหาล่อไปหรือพาไปเพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น และความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแลหรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุมผู้กระทำการค้าประเวณีในสถานการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่และช่องโจรตามประมวลกฎหมายอาญา และให้หมายความรวมถึงความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำร่วมกันโดยกลุ่มอาชญากร ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการหรือองค์กรลับอย่างซับซ้อนและเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือโทษสถานหนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

จะเห็นได้ว่า ประเภทคดีที่อาจใช้มาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองพยานได้นั้น เป็นประเภทคดีที่พยานมีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะได้รับการคุกคามความปลอดภัยแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด จากกลุ่มผู้กระทำความผิด ดังนั้น รัฐจึงต้องจัดหามาตรการในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยที่จะมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะรับมือกับบุคคลผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งหากมิใช่ประเภทคดีที่พยานมีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะได้รับการ

⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 8.

คุกคามความปลอดภัยทั้งหกประเภทดังกล่าว รัฐอาจจัดหาเพียงมาตรการทั่วไปเพื่อใช้ในการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคลในคดีอาญา

2.3.1.3 พฤติการณ์แห่งคดีที่รัฐอาจใช้มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยาน

รัฐอาจใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา หากปรากฏเหตุแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย⁹ โดยรัฐอาจประเมินสถานการณ์ความไม่ปลอดภัยของพยานจาก¹⁰ ความรุนแรงของคดี ความสำคัญของพยานในคดีหรือหลักฐานที่จะได้จากพยาน ภัยอันตรายที่พยานจะได้รับหรือความเสี่ยงภัยของพยาน ผลการประเมินทางจิตวิทยา ความเสี่ยงของสังคมหรือชุมชน การคุ้มครองด้วยวิธีการอื่นที่เหมาะสม ค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม รายละเอียดและประวัติอาชญากรรม ความเป็นไปได้ของการรับพยานหลักฐานจากแหล่งอื่น ความสามารถของพยานในการปรับตัว ตลอดจนความสัมพันธ์ในครอบครัวของพยานเมื่อต้องเข้าโครงการคุ้มครองพยาน เป็นต้น

2.3.1.4 การปฏิบัติตนของพยานเมื่อเข้ามาสู่โครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ

เมื่อพยานเข้ามาสู่โครงการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ พยานจะต้องปฏิบัติตนดังต่อไปนี้¹¹

- (1) พยานต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง
- (2) พยานต้องไม่ปฏิบัติตัวที่อาจทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของตนเองและ

⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 9.

¹⁰ ไพโรจน์ พลเพชร และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญเรื่องสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 139.

¹¹ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 ข้อ 5.

ผู้เกี่ยวข้อง

(3) กรณีที่พยานจะติดต่อหรือสื่อสารกับบุคคลภายนอก จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน

(4) กรณีมีการย้ายที่อยู่หรือที่พักอาศัย พยานต้องไม่กระทำการหรือมีพฤติกรรม ซึ่งอาจเปิดเผยให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทราบได้ว่าตนอยู่ที่ใด

(5) พยานต้องหลีกเลี่ยงไม่กระทำการใดๆ ซึ่งอาจเปิดเผยสถานะของตนเอง

(6) พยานต้องยินยอมให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบที่พักอาศัยของพยานได้ตามสมควร

(7) พยานต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติอื่นที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควร

กรณีที่พยานไม่ปฏิบัติตามที่เงื่อนไขที่รัฐกำหนดไว้ทั้งเจ็ดประการข้างต้น อาจเป็นเหตุให้รัฐยกเลิกการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษได้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 12 (2)¹² กรณีที่พยานไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว เจ้าหน้าที่ผู้ทำการคุ้มครองพยานจะต้องทำรายงานพร้อมระบุเหตุผล แจ้งสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายพิจารณาสั่งให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง¹³

2.3.1.5 การคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษต้องดำเนินการลับ

ขั้นตอนในการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ไม่ว่าจะเป็น การรับคำร้อง การส่งคำร้อง การตรวจสอบคำร้อง การพิจารณาคำร้อง และการคุ้มครองพยาน ให้ดำเนินการเป็นการลับ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของพยาน ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับตัวพยาน บุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน พฤติกรรมแห่งคดี ความไม่ปลอดภัยที่พยานจะได้รับ และข้อเท็จ

¹² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 12 (2) บัญญัติว่า "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายอาจสั่งให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง เมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้... (2) พยานไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงหรือระเบียบของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ..."

¹³ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 ข้อ 6.

จริงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ¹⁴

2.3.1.6 การอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

ในกรณีที่ผู้ได้รับคำสั่งไม่พอใจคำสั่งอันเกี่ยวเนื่องกับการสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน การสั่งการให้มีการสิ้นสุดการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน การสั่งการให้พยานได้รับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่าย รวมถึงการสั่งการให้คืนหรือชดใช้ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของพยานรวมถึงบุคคลอื่นให้แก่รัฐ บุคคลผู้ได้รับคำสั่งย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่ง โดยยื่นเป็นคำร้องต่อศาลยุติธรรมชั้นต้นซึ่งมิใช่ศาลแขวงและมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา หรือศาลทหารชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือที่บุคคลเหล่านั้นมีที่อยู่ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง การยื่นอุทธรณ์ดังกล่าวให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง

การอุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับการสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน การสั่งการให้มีการสิ้นสุดการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ให้ศาลพิจารณาเป็นการลับและให้เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีตามที่ศาลเห็นสมควรมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ โดยศาลจะต้องพิจารณาและมีคำสั่งให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลได้รับอุทธรณ์ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรศาลอาจขยายระยะเวลาออกไปได้ตามความจำเป็นแก่กรณี แต่ต้องจดยางานเหตุอันไว้ ในการพิจารณาอุทธรณ์ ให้ศาลมีอำนาจหมายเรียกเอกสาร ข้อมูล หรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องมาศาลเพื่อทำการไต่สวนโดยไม่ชักช้า และสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร คำสั่งของศาลดังกล่าวถือเป็นที่สุด¹⁵

2.3.2 กระบวนการเริ่มแรก: การขอใช้มาตรการพิเศษ

2.3.2.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษ

¹⁴ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 10.

¹⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 20.

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยาน ได้แก่ พยานหรือผู้ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากพยาน บุคคลซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับพยาน พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา¹⁶ โดยบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องดังกล่าวนั้น จะยื่นคำร้องได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากพยานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อพยานเป็นสำคัญ¹⁷ ด้วยเหตุนี้เอง ในกระบวนการของการยื่นคำร้องเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษ พยานจะต้องให้ความยินยอมแก่รัฐ เพื่อให้รัฐสามารถใช้มาตรการพิเศษแก่พยานได้ กรณีที่พยานไม่ให้ความยินยอม ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องก็มีอาจยื่นคำร้องเพื่อขอให้รัฐใช้มาตรการพิเศษในการให้ความคุ้มครองพยานได้

2.3.2.2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการขอใช้มาตรการพิเศษ

2.3.2.2.1 หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับคำร้องจากผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษ

หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับคำร้องจากผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานคือ¹⁸ สำนักงานคุ้มครองพยาน รวมถึงหน่วยงานอื่นที่รัฐมนตรีผู้รักษากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษาให้ทำหน้าที่รับคำร้อง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละกระทรวง

2.3.2.2.2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่เสนอคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

¹⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 9 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 2.

¹⁷ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 2.

¹⁸ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 1.

หน่วยงานที่มีสิทธิที่จะเสนอคำร้องขอให้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีเพียงหน่วยงานเดียวเท่านั้น คือ สำนักงานคุ้มครองพยาน

หากหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับคำร้องจากผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอให้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมิใช่สำนักงานคุ้มครองพยาน ให้หน่วยงานดังกล่าวเสนอคำร้องขอให้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานผ่านสำนักงานคุ้มครองพยาน¹⁹ เพื่อให้สำนักงานคุ้มครองพยานทำหน้าที่เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งการของรัฐมนตรีหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในการพิจารณาสั่งการเพื่ออนุมัติหรือไม่อนุมัติการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

2.3.2.3 ขั้นตอนการยื่นคำร้องเพื่อขอให้มาตรการพิเศษของผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องจะต้องยื่นคำร้องที่ระบุชื่อ นามสกุล ที่อยู่ของพยานและผู้ยื่นคำร้อง พฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ลายมือชื่อของผู้ยื่นคำร้อง²⁰ พร้อมด้วยพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่คาดว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย²¹

2.3.2.4 ขั้นตอนการรับคำร้องเพื่อขอให้มาตรการพิเศษของหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับคำร้องจากผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

2.3.2.4.1 การดำเนินการเพื่อรับคำร้องในเบื้องต้น

การดำเนินการรับคำร้องของสำนักงานคุ้มครองพยานรวมทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับ

¹⁹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอให้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 7.

²⁰ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอให้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 3.

²¹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอให้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 4.

คำร้องอื่น มีดังนี้²²

- (1) ตรวจสอบความถูกต้องของคำร้อง
- (2) สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อทราบข้อมูลที่แสดงว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย หากเห็นว่ามีรายละเอียดเพิ่มเติมที่เป็นข้อสาระสำคัญ ให้จัดทำบันทึกประกอบคำร้อง โดยให้ผู้ยื่นคำร้องลงลายมือชื่อในบันทึกดังกล่าว
- (3) แจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบถึงสิทธิและผลกระทบ รวมทั้งความรับผิดชอบเนื่องจากการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน²³
- (4) ออกใบรับคำร้องไว้เป็นหลักฐาน

2.3.2.4.2 การดำเนินการกรณีการยื่นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาขอใช้มาตรการพิเศษไม่ครบ

เมื่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับคำร้องจากผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตรวจสอบคำร้องแล้วเห็นว่า มีการยื่นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานไม่ครบ หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับคำร้องนั้นต้องดำเนินการดังต่อไปนี้²⁴

- (1) แจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องส่งเพิ่มเติมให้ครบถ้วนภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

²² กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 5.

²³ โปรดสังเกต กฎหมายระบุว่า ให้ฝ่ายรัฐแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบถึงความรับผิดชอบเนื่องจากการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน แต่กฎหมายมิได้ระบุต่อไปว่า รัฐจะมีความรับผิดชอบเนื่องจากการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานเป็นประการใด สิ่งเหล่านี้อาจทำให้นักกฎหมายมีการตีความได้หลากหลายแง่มุม ทั้งการตีความตามเนื้อหา โดยการพิจารณาจากถ้อยคำตัวอักษร และการตีความตามเจตนารมณ์ โดยพิจารณาจากเจตนารมณ์แห่งกฎหมายทั้งปวง การที่รัฐไม่ระบุความชัดเจนเรื่องหลักความรับผิดชอบ จึงกลายมาเป็นที่มาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

²⁴ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 6.

(2) หากผู้ยื่นคำร้องไม่ยื่นพยานหลักฐานและรายละเอียดเพิ่มเติมภายในกำหนดเวลาโดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ทราบ ให้สำนักงานรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่มีและจัดทำรายงานและความเห็นประกอบคำร้องเสนอให้รัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายพิจารณาต่อไป

2.3.2.4.3 การดำเนินการยื่นคำร้องเพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

เมื่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษได้ตรวจสอบคำร้อง พยานหลักฐาน และรายละเอียดที่ได้มีการยื่นหรือยื่นเพิ่มเติมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ให้หน่วยงานดังกล่าวเสนอคำร้องพร้อมความเห็นประกอบให้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายนั้นพิจารณาสั่งการโดยด่วน

ในกรณีที่หน่วยงานที่ทำหน้าที่รับคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษมิใช่สำนักงานคุ้มครองพยาน ให้หน่วยงานดังกล่าวเสนอคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษผ่านสำนักงานคุ้มครองพยาน เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานได้รับคำร้องเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครองพยานเสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายโดยด่วน พร้อมทั้งแจ้งให้พยานหรือผู้ยื่นคำร้องทราบถึงวันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายได้รับคำร้องนั้น²⁵

2.3.3 กระบวนการที่สอง: การพิจารณาสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษ

2.3.3.1 ผู้มีอำนาจในการพิจารณาสั่งการ

ผู้มีอำนาจในการพิจารณาสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยาน ได้แก่ รัฐมนตรี

²⁵ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 7.

ว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายได้รับคำร้องขอให้ใช้มาตรการพิเศษแล้ว บุคคลดังกล่าวนั้นจะต้องพิจารณาสั่งการโดยด่วน โดยจะต้องพิจารณาสั่งการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องจากสำนักงานคุ้มครองพยาน²⁶

2.3.3.2 กรณีที่ถือว่าสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายได้พิจารณาคำร้องพร้อมความเห็นประกอบการพิจารณาสั่งการให้ใช้หรือไม่ให้ใช้จากสำนักงานคุ้มครองพยานแล้ว หากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเห็นควรให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ให้บุคคลดังกล่าวสั่งใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามความเหมาะสมต่อไป²⁷

2.3.3.3 กรณีที่ถือว่าสั่งการไม่ให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

กรณีที่ถือว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายสั่งการไม่ให้ใช้มาตรการพิเศษ มีดังต่อไปนี้

- (1) กรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายเห็นควรไม่ให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน จึงสั่งไม่รับคำร้อง
- (2) กรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายไม่พิจารณาการร้องขอให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องจากสำนักงานคุ้มครองพยาน ให้ถือว่าสั่งไม่รับคำร้อง

²⁶ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 8.

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

กรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายสั่งไม่รับคำร้องนั้น ถือเป็นกรณีที่มีการสั่งการไม่ให้ใช้มาตรการพิเศษเพื่อคุ้มครองพยาน กรณีดังกล่าวส่งผลให้ผู้ยื่นคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน มีสิทธิอุทธรณ์ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยสำนักงานคุ้มครองพยานจะต้องมีการแจ้งคำสั่ง พร้อมเหตุผลและสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวให้พยานหรือผู้ยื่นคำร้องทราบโดยเร็ว²⁸

2.3.4 กระบวนการที่สาม: การเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

2.3.4.1 การลงลายมือชื่อของพยานในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง

เงื่อนไขที่รัฐจะรับคนเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษได้นั้นคือ พยานจะต้องลงลายมือชื่อในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง²⁹ เสียก่อน³⁰ การที่รัฐได้ระบุเงื่อนไขให้พยานลงลายมือชื่อในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองนี้ เนื่องจากว่ารัฐก็มีค่าใช้จ่ายในการที่รัฐจะรับคนเข้าสู่ระบบการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ รัฐไม่อาจรับคนทุกคนเข้าสู่ระบบการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษได้ รัฐจึงต้องทำการคัดเลือกเฉพาะพยานบุคคลบางรายที่รัฐอาจให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษได้ โดยคัดสรรเอาจากจากพยานบุคคลทั้งหมดที่ขอเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ด้วยเหตุนี้เอง พยานบุคคลที่ลงลายมือชื่อในหนังสือยินยอมรับการคุ้มครองเท่านั้นที่จะสามารถเข้าสู่ระบบการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษได้

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการให้ความยินยอมของพยานพบว่า พยานจะต้องให้ความยินยอมเพื่อให้รัฐกระทำการคุ้มครองพยานเป็นครั้งที่สอง ถัดจากครั้งที่พยานจะต้องให้ความยินยอม

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁹ โปรดดูหนังสือยินยอมรับการคุ้มครอง ในภาคผนวก ข.

³⁰ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ข้อ 9 บัญญัติว่า "ในกรณีที่รัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายสั่งการให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ก่อนดำเนินการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ให้สำนักงานจัดให้พยานลงลายมือชื่อแสดงความยินยอมรับการคุ้มครองอีกครั้ง"

เพื่อให้ผู้มีสิทธิร้องขอได้รับขอให้รัฐใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน และเนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติถึงแบบหรือวิธีปฏิบัติในการให้ความยินยอมหรือการกระทำนิติกรรมของพยานไว้ ดังนั้น การให้ความยินยอมของพยานจึงต้องทำเป็นหนังสือ มีการลงลายมือชื่อพยานเป็นสำคัญ พยานจึงมีอาจให้ความยินยอมด้วยวาจา หรือพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดได้ เพราะกฎหมายมิอาจเปิดช่องให้กระทำได้ พยานจึงต้องให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

2.3.4.2 รูปแบบวิธีการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

เมื่อพยานเข้ามาสู่โครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ รัฐ(โดยสำนักงานคุ้มครองพยานรวมถึงหน่วยงาน contact out อื่นๆ) จะจัดหารูปแบบวิธีการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอย่างหนึ่งอย่างใดที่เหมาะสมกับพยานแต่ละราย ดังต่อไปนี้³¹

- (1) ย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม
- (2) จ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยาน เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขอขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือน แต่ไม่เกินสองปี
- (3) ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย
- (4) ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรม หรือดำเนินการใดเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีพอยู่ได้ตามที่เหมาะสม
- (5) ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิที่พยานพึงได้รับ
- (6) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น
- (7) ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

³¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10.

2.3.4.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษในปัจจุบัน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษจะต้องเก็บข้อมูลของพยานที่เข้าสู่โครงการเป็นความลับ และห้ามมิให้หน่วยงานนั้นเปิดเผยข้อมูลของพยานอย่างไรก็ดี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษอาจมีการเปิดเผยข้อมูลของพยานได้ ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม³²

2.3.4.3.1 สำนักงานคุ้มครองพยาน

สำนักงานคุ้มครองพยาน เป็นหน่วยงานที่ถูกจัดตั้งขึ้นใหม่ภายใต้สังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานคุ้มครองพยานมีหน้าที่อันได้แก่³³ ดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ประสานงานกับพนักงานสอบสวนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองพยาน พัฒนาระบบและมาตรการคุ้มครองพยานให้เป็นที่ปฏิบัติตามกฎหมายกำหนด เสนอแนะ ปรับปรุง และแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ตลอดจนมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองพยาน ติดตามและประเมินผลการดำเนินการคุ้มครองพยาน ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

จะเห็นได้ว่า สำนักงานคุ้มครองพยานมิได้มีหน้าที่เพียงการรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนและติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของรัฐอื่นเท่านั้น แต่ยังมีหน้าที่สำคัญในการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในทางปฏิบัติอีกด้วย ปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานต่างได้รับการฝึกอบรมให้ปฏิบัติการคุ้มครองพยาน และมีการดำเนินการเพื่อขออนุญาตให้เจ้าหน้าที่

³² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 10.

³³ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2545 ข้อ

สามารถพหุอาวรูปีนในการปฏิบัติหน้าที่ได้³⁴ ด้วยเหตุนี้ จึงถือเป็นนิมิตหมายอันดีของการปฏิบัติภารกิจคุ้มครองพยานที่จะสัมฤทธิ์ผลต่อไปในอนาคต

2.3.4.3.2 หน่วยงาน contact out

หน่วยงาน contact out คือหน่วยงานที่ได้รับการติดต่อประสานงานจากสำนักงานคุ้มครองพยานให้ประสานความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้ความร่วมมือในการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษทั้งหมดนั้นเป็นหน่วยงานของภาครัฐ มิได้เป็นหน่วยงานของภาคเอกชนแต่อย่างใด ด้วยเหตุผลอันเนื่องมาจากการเก็บรักษาความลับของพยานที่เข้ามาสู่โครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด หน่วยงานของรัฐนั้นสามารถเก็บรักษาความลับของพยานได้ดีกว่าหน่วยงานของเอกชน เนื่องจากหน่วยงานของเอกชนมีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรเข้าออกภายในหน่วยงานอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่หน่วยงานของรัฐมักไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรภายในหน่วยงาน³⁵ เหตุผลที่รัฐมีการจัดการเชิงโครงสร้างด้วยการกำหนดให้มีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานทำหน้าที่ให้ความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ คือ หน่วยงานของรัฐที่มีอยู่เดิมนั้นมีศักยภาพเพียงพอกับการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษอยู่แล้ว และการให้หน่วยงานที่มีอยู่เดิมทำหน้าที่ดังกล่าว ก็เป็นการประหยัดเงินงบประมาณของแผ่นดิน โดยไม่ต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นใหม่อีก หน่วยงานที่ได้รับการติดต่อจากสำนักงานคุ้มครองพยานให้ประสานความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษในปัจจุบันมีทั้งสิ้นเจ็ดหน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม กรมการปกครอง กรมราชทัณฑ์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โดยหน่วยงานของรัฐดังกล่าว ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา³⁶ กับสำนักงานคุ้มครองพยานกระทรวงยุติธรรม

³⁴ สัมภาษณ์ ชุมพล กฤษณสุวรรณ, นักวิชาการยุติธรรม 7 ว สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรม, 25 สิงหาคม 2549.

³⁵ วีระพงษ์ บุญโญภาส และคณะ, อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ (2), หน้า 136.

³⁶ หมายเหตุ การจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างหน่วยงานของรัฐดังกล่าว โดยสภาพไม่มีผลผูกพันหน่วยงานของรัฐ เพราะเป็นข้อตกลงที่ไม่มีสถานะทางกฎหมาย และไม่ผูกพันหน่วยงานของรัฐที่จะปฏิบัติตาม แต่ผู้ลงนามในบันทึกข้อตกลงมักเป็นข้าราชการในระดับสูงของหน่วยงาน จะพยายามทำตามบันทึกข้อตกลง

วัตถุประสงค์ของการจัดทำบันทึกข้อตกลง คือ เพื่อให้การดำเนินการคุ้มครองพยาน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และเพื่อให้การปฏิบัติ และประสานงานเกี่ยวกับการดำเนินการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

สาระสำคัญในบันทึกข้อตกลงทั้งเจ็ดฉบับที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองพยาน ด้วยมาตรการพิเศษนั้นได้แก่

ประการแรก ให้มีการเบิกจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครอง พยานด้วยมาตรการพิเศษ จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ตามระเบียบ กระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547

ประการที่สอง หน่วยงานของรัฐทั้งเจ็ดจะให้ความร่วมมือกับสำนักงานคุ้มครอง พยานในการรายงานผลและสถิติเกี่ยวกับการดำเนินการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการ พิเศษ รวมตลอดถึงข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณในส่วนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครอง พยานทราบทุก 6 เดือน

ประการที่สาม หากปรากฏในภายหลังว่าพยานไม่มา ไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่เบิก ความเป็นพยานโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐาน แจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความ ผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในคดีที่บุคคลนั้นเป็นพยาน หน่วยงานของรัฐทั้งเจ็ดจะแจ้งให้ สำนักงานคุ้มครองพยานทราบโดยเร็ว เพื่อจะได้ดำเนินการเรียกให้พยานนั้นคืนหรือชดใช้ค่าตอบแทน หรือคืนหรือชดใช้ค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานและบุคคลอื่นแล้วแต่กรณี ที่รัฐได้จ่ายไปจริง

อนึ่ง การติดต่อประสานงานจากสำนักงานคุ้มครองพยานไปยังหน่วยงานของรัฐอื่นๆ เพื่อขอความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่ง คดีที่พยานควรได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ รวมถึงประเภทคดีที่มีความเกี่ยวข้องกับการ ใช้มาตรการพิเศษของหน่วยงานนั้นๆ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

เพราะแม้ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายเช่นเดียวกับสัญญา แต่ก็มีสภาพบังคับทางศีลธรรมและทางการเมืองที่ ทำให้ต้องมีการปฏิบัติตาม

(1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาตินั้นมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่อาจไม่ได้รับความปลอดภัยด้วยมาตรการพิเศษ³⁷

กรณีที่สำนักงานคุ้มครองพยานต้องการให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ความร่วมมือในการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ หรือมีความต้องการให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการให้ความคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานมีหนังสือแจ้งไปยังกองคดีอาญา ในฐานะหน่วยประสานงานคุ้มครองพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หากกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วน สำนักงานคุ้มครองพยานอาจประสานโดยตรงกับสถานีตำรวจในพื้นที่ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ตามความจำเป็น เพื่อขอให้จัดส่งเจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการให้ความคุ้มครองแก่พยาน หรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องตามที่มีการร้องขอ กรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานความร่วมมือ โดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด เพื่อขอให้จัดส่งเจ้าพนักงานตำรวจมารับตัวพยานจากสำนักงานคุ้มครองพยานไปดำเนินการให้ความคุ้มครองหรือดำเนินการส่งตัวพยานไปยังหน่วยงานคุ้มครองพยานอื่นต่อไป

นอกจากนี้ หน่วยประสานงานคุ้มครองพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะให้ความร่วมมือกับสำนักงานคุ้มครองพยานในการให้ข้อเท็จจริง ข้อมูลรายละเอียด หรือพฤติการณ์เบื้องต้นแห่งคดี เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการพิจารณาให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

(2) กระทรวงกลาโหม

กระทรวงกลาโหมมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหารตามมาตรการพิเศษ โดยจะให้ความร่วมมือตามความจำเป็นและเหมาะสม ในการย้ายที่อยู่

³⁷ บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาระหว่าง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม และการให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น³⁸ เท่านั้น

กรณีที่สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรม มีความประสงค์ที่จะให้กระทรวงกลาโหมให้ความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรม จะต้อง³⁹ แจ้งความต้องการเป็นคำขอไปยังผู้อำนวยการกองนิติธรรมทหาร ในฐานะเลขานุการคณะกรรมการคุ้มครองพยานกระทรวงกลาโหม ตามระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา เพื่อขอความร่วมมือให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน หากกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรม ประสานงานโดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใดเพื่อขอความร่วมมือให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน และให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม แจ้งยืนยันเป็นหนังสือโดยไม่ชักช้า เมื่อผู้อำนวยการกองนิติธรรมทหาร ในฐานะเลขานุการคณะกรรมการคุ้มครองพยาน กระทรวงกลาโหม ได้รับแจ้งตามความดังกล่าวแล้ว ให้ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา แล้วแจ้งผลการพิจารณาให้สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรม ทราบว่าจะให้ความคุ้มครองหรือไม่เพียงใด

(3) กรมการปกครอง

กรมการปกครองมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ที่มีสาเหตุความผิดที่

³⁸ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 38 ได้กำหนดว่า

"การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ให้กระทรวงกลาโหมให้ความร่วมมือช่วยคุ้มครองเฉพาะการดำเนินการตามมาตรา 10 (1) และมาตรา 10 (6) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่กระทรวงกลาโหมเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษแล้ว

สำหรับคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ให้กระทรวงกลาโหมให้ความร่วมมือช่วยคุ้มครองตามมาตรการพิเศษตามวรรคหนึ่ง เฉพาะพยานหรือบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองนั้น เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร"

³⁹ บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ระหว่าง กระทรวงยุติธรรม กับ กระทรวงกลาโหม.

เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ โดยจะให้ความร่วมมือในการดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยาน

กรณีที่สำนักงานคุ้มครองพยานมีความประสงค์ที่จะให้กรมการปกครองให้ความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองตามมาตราการพิเศษดังกล่าว สำนักงานคุ้มครองพยานจะต้อง⁴⁰ แจ้งความต้องการเป็นหนังสือไปยังสำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน หากกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานงาน โดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยานก็ยอมได้

(4) กรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ในคดีอาญาที่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขัง หรือผู้ต้องกักกัน เป็นพยาน อันมิใช่คดีอาญาที่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขัง หรือผู้ต้องกักกันถูกกล่าวหาหรือถูกดำเนินคดี

หากสำนักงานคุ้มครองพยานมีความประสงค์ที่จะให้กรมราชทัณฑ์ให้ความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ สำนักงานคุ้มครองพยานจะต้อง⁴¹ ประสานและแจ้งความต้องการเป็นหนังสือไปยังเรือนจำ ทณฑสถาน สถานกักขัง หรือสถานกักกัน ซึ่งเป็นหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ที่พยานอยู่ในความควบคุมโดยตรง หรืออาจประสานงานกับกองนิติการ กรมราชทัณฑ์ อีกทางหนึ่งด้วยก็ได้เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน โดยจะต้องกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานดังกล่าวไว้ด้วย หากกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานงานโดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด เพื่อขอความร่วมมือให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

⁴⁰ บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญา ระหว่าง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับ กรมการปกครอง.

⁴¹ บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญา ระหว่าง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับ กรมราชทัณฑ์.

(5) กรมสอบสวนคดีพิเศษ

กรมสอบสวนคดีพิเศษมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษในคดีอาญาใด ที่มีไซคดีพิเศษที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

หากสำนักงานคุ้มครองพยานมีความประสงค์ที่จะให้พยานอยู่ในความคุ้มครองของหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมสอบสวนคดีพิเศษ เนื่องจากเป็นพยานสำคัญในคดีสำคัญ สำนักงานคุ้มครองพยานจะต้อง⁴² ประสานขอความร่วมมือเป็นหนังสือไปยังหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมสอบสวนคดีพิเศษเพื่อขออนุมัติจากอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดำเนินการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ทั้งนี้ จะกำหนดระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองหรือไม่ก็ได้ กรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้ผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองพยานหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายประสานไปยังหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด เพื่อขอความร่วมมือให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน และให้แจ้งยืนยันความต้องการเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังกรมสอบสวนคดีพิเศษในโอกาสแรกที่สามารถกระทำได้

(6) กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ในคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งอยู่ในความดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นพยาน อันมิใช่คดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาหรือถูกดำเนินคดี

หากสำนักงานคุ้มครองพยานมีความประสงค์ที่จะให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ความร่วมมือในการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ สำนักงานคุ้มครองพยานจะต้อง⁴³ ประสานและแจ้งความต้องการเป็นหนังสือไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและ

⁴² บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาระหว่าง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับ กรมสอบสวนคดีพิเศษ.

⁴³ บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาระหว่าง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.

เยาวชน และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นหน่วยประสานงานคุ้มครองพยานของกรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยตรง หรืออาจประสานงานกับสำนักพัฒนากระบวนการยุติธรรมเด็ก และเยาวชนอีกทางหนึ่งด้วยก็ได้ เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยานตามระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้งวิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน หากกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานประสานงาน โดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด เพื่อขอให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

(7) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ ในคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งเป็นคดีที่มีความสำคัญหรือเลขาธิการป.ป.ส.เห็นสมควร และเจ้าพนักงานในสังกัดสำนักงานป.ป.ส.ได้ดำเนินการสืบสวนเองหรือร่วมดำเนินการสืบสวนกับพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งอยู่ในสังกัดหน่วยงานอื่น

หากสำนักงานคุ้มครองพยานมีความประสงค์ที่จะให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้ความร่วมมือในการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ สำนักงานคุ้มครองพยานจะต้อง⁴⁴ แจ้งความต้องการเป็นหนังสือไปยังกองกฎหมายและคดียาเสพติด ในฐานะหน่วยประสานงานคุ้มครองพยานของสำนักงานป.ป.ส. เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการคุ้มครองพยาน ในกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองพยาน สำนักงานคุ้มครองพยานอาจประสานงานโดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือเครื่องมือสื่อสารอื่นใด เพื่อขอความร่วมมือให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ สำนักงานคุ้มครองพยานต้องแจ้งยืนยันความประสงค์เป็นหนังสือต่อสำนักงานป.ป.ส. ในโอกาสแรกที่สามารถกระทำได้

⁴⁴ บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการปฏิบัติและประสานงานการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ระหว่าง กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กับ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

2.3.4.4 ค่าตอบแทนของพยานที่เข้าสู่โครงการให้ความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ

2.3.4.4.1 ค่าตอบแทนแก่พยานที่มาให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความในคดีอาญา

หากพยานได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือเบิกความต่อศาลแล้ว พยานมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร โดยพยานที่ได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา และพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา จะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนเฉพาะพยานที่ระบุไว้ในสำนวนการสอบสวนเท่านั้น⁴⁵

ในคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายเป็นโจทก์ พยานโจทก์หรือพยานจำเลย ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะมีคำสั่งให้มีการจ่ายค่าตอบแทนดังกล่าว⁴⁶

อัตราการจ่ายค่าตอบแทนแก่พยานที่มาให้ข้อเท็จจริงหรือเบิกความในคดีอาญา มีดังนี้⁴⁷

(1) พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดที่มาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ได้รับค่าตอบแทนครั้งละสองร้อยบาท

(2) พยานผู้ที่มีที่พักอาศัยอยู่นอกเขตจังหวัดที่เดินทางมาให้ข้อเท็จจริงยังที่ทำการพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาล ได้รับค่าตอบแทนครั้งละห้าร้อยบาท

⁴⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี่ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 6.

⁴⁶ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี่ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 7.

⁴⁷ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี่ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 8.

2.3.4.4.2 ค่าตอบแทนความเสียหาย

ในกรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยานหรือสามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนาเนื่องจากการที่พยานจะมา หรือได้มาเป็นพยาน บุคคลนั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ในทางกลับกัน หากบุคคลดังกล่าวปฏิเสธการได้รับความคุ้มครองด้วยมาตรการพิเศษ บุคคลดังกล่าวนั้นก็ไม่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหายนับตั้งแต่การไม่ให้ความยินยอมนั้น⁴⁸

(1) บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหาย

บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหาย ได้แก่⁴⁹

(1) บุคคลซึ่งได้รับความเสียหาย

หากบุคคลซึ่งได้รับความเสียหาย ได้แก่ พยาน สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน บุคคลดังกล่าวมีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหาย

(2) ทายาทโดยธรรมของพยานที่พยานเกิดความเสียหายถึงแก่ชีวิต

(3) พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา

(4) บุคคลผู้รับมอบอำนาจจากผู้มีสิทธิยื่นคำขอ

⁴⁸ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 10.

⁴⁹ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 3.

(2) วิธีการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหายของบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหาย

บุคคลผู้มีสิทธิขอรับค่าตอบแทนความเสียหายดังกล่าว สามารถยื่นคำขอต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน ตามแบบที่สำนักงานคุ้มครองพยานกำหนด พร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง⁵⁰ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่บุคคลนั้นได้รู้ถึงการกระทำความผิด⁵¹

(3) ขั้นตอนในการดำเนินงานรับคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหายของสำนักงานคุ้มครองพยาน

เมื่อสำนักงานคุ้มครองพยานได้รับคำขอรับค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน และบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานตรวจสอบคำขอและข้อเท็จจริงให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว และส่งให้คณะกรรมการพิจารณา⁵² ในระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการนั้น อาจให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมาให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือให้มีการสอบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้⁵³

(4) ขั้นตอนในการดำเนินงานพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย

(ก) ผู้มีอำนาจพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย

⁵⁰ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 11.

⁵¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 16.

⁵² ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 14.

⁵³ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 15.

ผู้มีอำนาจพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน คือ คณะกรรมการพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยานในคดีอาญาและผู้ใกล้ชิด ซึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการคณะกรรมการ ได้แก่ อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพหรือรองอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมอบหมาย บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นกรรมการ ได้แก่ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกรมการปกครอง และบุคคลที่เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการชุดดังกล่าว ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองพยาน โดยคณะกรรมการดังกล่าวนั้น อาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการมอบหมายก็ย่อมได้ อนึ่ง คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่พยานในคดีอาญาและผู้ใกล้ชิดนั้นให้ถือเป็นที่สุด⁵⁴

(ข) หลักในการพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย

หลักในการพิจารณาการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย จะต้องคำนึงถึง⁵⁵ พฤติการณ์ ความร้ายแรงของการกระทำความผิด สภาพความเสียหายที่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานได้รับ รวมถึงโอกาสที่จะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น

(ค) อัตราการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย

ในกรณีที่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน สิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดในระหว่างที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

⁵⁴ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 13.

⁵⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 17.

บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหายที่จำเป็นและสมควรจากสำนักงานคุ้มครองพยานในอัตราดังต่อไปนี้⁵⁶

(1) กรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต

ค่าตอบแทนตั้งแต่สามหมื่นบาทแต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ค่าจัดการศพ สองหมื่นบาท ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูตามพฤติการณ์ในขณะที่เสียชีวิต ไม่เกินสามหมื่นบาท ค่าอุปการะด้านการศึกษาแก่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของพยานให้จ่ายเป็นรายเดือนๆ ละไม่เกินสามพันบาทจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ เว้นแต่เมื่อบรรลุนิติภาวะแล้ว กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่าจนถึงระดับปริญญาตรีในประเทศ ให้ได้รับการอุปการะต่อไปจนถึงอายุไม่เกินยี่สิบห้าปีบริบูรณ์

(2) กรณีเกิดความเสียหายแก่ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ

ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างการรักษาพยาบาลให้จ่ายในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาท นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ ค่าเสียหายอื่นนอกจากที่กล่าวข้างต้น ให้จ่ายตามจำนวนที่สมควรแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

(3) กรณีเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงหรือทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด

หากความเสียหายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาโดยเจตนาให้จ่ายตามที่สามารถประเมินหรือเทียบเคียงได้แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท

อนึ่ง มีประเด็นที่น่าสนใจ เรื่อง การเรียกค่าเสียหายจากหน่วยงานของรัฐ หากเรียกจากหน่วยงานหนึ่งแล้ว จะตัดสิทธิที่จะเรียกกับหน่วยงานของรัฐอื่นๆ หรือไม่

รายงานการศึกษาวิจัยของกระทรวงยุติธรรมฉบับหนึ่ง ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากหน่วยงานของรัฐในกรณีดังกล่าวว่า⁵⁷

⁵⁶ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี่ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 18.

⁵⁷ กระทรวงยุติธรรม, กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, "การคุ้มครองพยานกับการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล," ในรายงานการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอในการประชุมทาง

"แต่ด้วยถ้อยคำหรือเนื้อหาของพระราชบัญญัตินี้ ในบางมาตรายังสามารถตีความได้หลายแง่มุม จึงขอเสนอความเห็นที่แตกต่างกันของนักวิชาการนิติศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิในสายงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อสังเกตหรือเป็นแนวทางในการพิจารณาหาข้อยุติที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ดังเช่นข้อความในมาตรา 4 กล่าวคือ มีความเห็นแตกต่างกันในการตีความ เนื่องจากผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านเห็นว่าเป็นการให้อำนาจโดยกฎหมายที่รัฐสามารถจ่ายค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าจะเป็เหตุหรือเพื่อเหตุเดียวกัน เช่น การจ่ายค่าตอบแทนแก่พยานในการเข้าเบิกความในศาล ซึ่งระเบียบของสำนักงานอัยการสูงสุดและพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานต่างก็ระบุไว้ โดยที่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านเห็นว่าเป็นการซ้ำซ้อนน่าจะได้รับสิทธิจากหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง และอาจถือได้ว่าเป็นการจ่ายค่าตอบแทนโดยรัฐเดียวกัน คือหน่วยงานใดจ่ายก็ถือว่าได้จ่ายถูกต้องแล้วแต่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านเห็นว่า ถ้อยคำในมาตรานี้เปิดช่องว่างให้สามารถเบิกจ่ายได้จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ในการจ่ายค่าตอบแทนในกรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งของพยาน หรือสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนาเนื่องจากการที่พยานจะมาหรือได้มาเป็นพยาน บุคคลนั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร ซึ่งในกรณีนี้มีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง คือพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่บัญญัติรองรับสิทธินี้เช่นกัน จึงน่าจะสร้างความชัดเจนในการตีความในมาตรา 4 นี้เพื่อมิให้เกิดข้อโต้แย้งและเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน"

จะเห็นได้ว่า ความเห็นของนักกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากหน่วยงานของรัฐ มีความแตกต่างกันเป็นสองประการ คือ

ความเห็นที่หนึ่ง นักกฎหมายเห็นว่า พยานสามารถเบิกจ่ายค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายจากหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ แม้ว่าจะเป็เหตุหรือเพื่อเหตุเดียวกัน

ความเห็นที่สอง นักกฎหมายมีความเห็นในทางกลับกันว่า การที่พยานสามารถเบิกจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายจากหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการกระทำที่มีความซ้ำซ้อนกัน พยานควรมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายจากหน่วยงานใด

หน่วยงานหนึ่งของรัฐเท่านั้น และไม่ว่าหน่วยงานใดจะได้จ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่พยานไป ก็ถือได้ว่าเป็นการจ่ายค่าตอบแทนโดยรัฐเดียวกัน

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นตรงกันกับความคิดเห็นประการแรก กล่าวคือ การที่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พุทธศักราช 2546 มาตรา 4 ระบุว่า การเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่พยานพึงได้รับตามกฎหมายอื่น แสดงให้เห็นว่า นอกจากพยานจะมีสิทธิหรือประโยชน์ตามกฎหมายคุ้มครองพยาน พยานก็อาจมีสิทธิหรือประโยชน์ตามกฎหมายอื่นๆได้อีกด้วย กรณีที่พยานได้รับความเสียหายจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน พยานมีสิทธิเรียกค่าทดแทนความเสียหายจากสำนักงานคุ้มครองพยานซึ่งเป็นหน่วยงานกลาง นอกจากนั้น พยานก็อาจได้รับการเยียวยาความเสียหายจากทางอื่นได้ หากมีกฎหมายอื่นใดที่รองรับว่า พยานอาจมีสิทธิได้รับค่าเสียหายจากกฎหมายนั้น

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบว่า นอกจากพยานจะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหายจากระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 แล้ว ก็ไม่ปรากฏว่า พยานอาจได้รับค่าตอบแทนความเสียหายทางใดจากรัฐได้อีก และกฎหมายลูกบทที่ออกมารองรับพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 อันได้แก่ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548⁵⁸ และระเบียบสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดียาเสพติด พ.ศ. 2547⁵⁹ ต่างก็บัญญัติไปในทางเดียวกันว่า อัตราค่าตอบแทนความเสียหายให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด ด้วยเหตุนี้ การเรียกค่าทดแทนความเสียหาย กรณีที่พยานได้รับความเสียหายเมื่อเข้ามาอยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน จึงสามารถที่จะเรียกได้จากหน่วยงาน

⁵⁸ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 30 บัญญัติว่า “อัตราค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามระเบียบนี้ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547...”

⁵⁹ ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดียาเสพติด พ.ศ. 2547 ข้อ 11 บัญญัติว่า “ในการดำเนินการเกี่ยวกับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของพยาน หรือสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานตามระเบียบนี้ ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง”

กลาง คือ สำนักงานคุ้มครองพยาน ภายใต้สังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เท่านั้น พยานไม่อาจเรียกค่าทดแทนความเสียหายจากหน่วยงานของรัฐอื่นๆได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายอื่นใดที่เปิดช่องให้พยานเรียกค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐได้

(ง) การแจ้งคำวินิจฉัยการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหาย

เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายให้กับบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ให้สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้แก่ผู้ยื่นคำขอทราบโดยเร็ว หากผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่พอใจในคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ผู้มีสิทธิยื่นคำขออาจใช้สิทธิอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ในหมวด 5 ว่าด้วยการอุทธรณ์⁶⁰

2.3.4.5 การเรียกคืนค่าตอบแทน

หากปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในภายหลังว่า⁶¹ ประการที่หนึ่ง พยานไม่มา ประการที่สอง พยานมาแล้วแต่ไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่เบิกความเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควร ประการที่สาม มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในคดีที่บุคคลนั้นเป็นพยาน บุคคลที่ได้รับค่าใช้จ่ายและ/หรือค่าตอบแทนจากหน่วยงานของรัฐจะต้องคืนหรือชดใช้ค่าใช้จ่ายและ/หรือค่าตอบแทนในการคุ้มครองพยานและบุคคลอื่น (ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่าย ค่าตอบแทนในการให้ข้อเท็จจริงเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการเบิกความต่อศาล หรือค่าตอบแทนความเสียหาย) ที่รัฐได้จ่ายไปจริงภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งจากสำนักงานคุ้มครองพยาน

วิธีการเรียกคืนค่าใช้จ่ายและ/หรือค่าตอบแทนที่หน่วยงานของรัฐได้จ่ายไปนั้น ให้หน่วย

⁶⁰ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยาน สามิ ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2547 ข้อ 16.

⁶¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 19.

งานของรัฐดังกล่าวประสานงานกับสำนักงานคุ้มครองพยานในการเรียกคืนหรือเรียกให้ชดใช้ค่าตอบแทนและ/หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวนั้น

2.3.5 กระบวนการสุดท้าย: การสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

2.3.5.1 ผู้มีอำนาจสั่งการให้สิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

ผู้ที่มีอำนาจสั่งการให้สิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

2.3.5.2 เงื่อนไขการสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

เงื่อนไขการสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ มีทั้งสิ้น 5 ประการ ได้แก่⁶²

- (1) พยานร้องขอ
- (2) พยานไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงหรือระเบียบของกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ
- (3) พฤติการณ์เกี่ยวกับความปลอดภัยของพยานเปลี่ยนแปลงไป และกรณีไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษอีกต่อไป
- (4) พยานไม่ให้การเป็นพยานโดยไม่มีเหตุสมควร
- (5) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษพยานในความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ

⁶² พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 12.

ความผิดฐานเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล หรือความผิดฐานทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จอันเนื่องมาจากการเป็นพยานในคดีที่พยานได้รับความคุ้มครอง

2.3.5.3 การดำเนินการเพื่อให้พยานทราบถึงการสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษ

เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย สั่งให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง ให้สำนักงานคุ้มครองพยานแจ้งให้พยานทราบโดยเร็ว การแจ้งให้พยานทราบถึงการสิ้นสุดการให้ความคุ้มครองพยานด้วยมาตรการพิเศษนั้น จะต้องทำเป็นหนังสือ และต้องมีรายละเอียดอย่างน้อยอันได้แก่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ของผู้ร้องและผู้รับการคุ้มครอง วัน เดือน ปี ที่มีคำสั่ง เหตุผลที่มีคำสั่ง สิทธิและเงื่อนไขในการอุทธรณ์คำสั่ง และวิธีการแจ้งมีดังต่อไปนี้ การแจ้งให้พยานทราบโดยตรง หรือแจ้งผ่านหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองพยานหรือจัดส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ในกรณีที่มีความจำเป็นและเร่งด่วนอาจแจ้งทางโทรสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นก็ย่อมได้⁶³

⁶³ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 ข้อ 8.